

В. П. Залізнюк,
к. е. н., докторант Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.2.128

ОЦІНКА ІНДИКАТОРІВ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

V. Zalizniuk,
Candidate of Economic Sciences, Ph.D. student of Taurian National University named after V.I. Vernadsky

ASSESSMENT OF THE INDICATORS OF FOOD SECURITY OF UKRAINE

У статті здійснено кількісну оцінку і аналіз рівня продовольчої безпеки України за допомогою системи індикаторів та їх граничних (порогових) значень. Індикатори — найважливіші орієнтири продовольчої безпеки, особливо важливі для проведення загальної економічної політики й оцінки її результатів. На відміну від одновимірних показників індикатори мають векторний характер, що дозволяє використовувати їх в цілях визначення меж стійкого функціонування та розвитку аграрного сектору.

Досліджено динамічні зміни основних показників обсягів та структури споживання базових продуктів харчування, індикаторів доступності продовольства. Індикатор 1. Добова енергетична цінність раціону людини. Основною метою досягнення продовольчої безпеки є забезпечення споживання населенням продуктів харчування в обсягах, відповідних раціональним нормам споживання харчових продуктів. Відповідно, рівень споживання продуктів харчування в порівнянні з раціональними нормами є найважливішим показником забезпечення продовольчої безпеки в регіоні. Індикатор 2. Достатність споживання окремого продукту. Наприкінці 90-х років, рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі. Критично небезпечним вважається рівень споживання продовольства у половинному обсягу від науково обґрунтованих раціональних нормативів, до яких Україна наблизилась у 1988—1989 рр. аналіз рівня споживання продуктів харчування ускладнюється рядом обставин. Індикатор 3. Щільність автомобільних доріг. В Україні у 2017 році на 100 кв. км площі припадало 28 км автодоріг, що є одним із найнижчих показників серед європейських країн. Індикатор 4. Економічна доступність продуктів харчування. Незважаючи на певне покращення економічної доступності продуктів харчування для українців, частка витрат на придбання харчування у 4—5 разів перевищує аналогічні показники європейських країн. Індикатор 5. Диференціація вартості харчування за соціальними групами охарактеризований низьким рівнем економічної доступності продовольства для певної частини населення України. Багато з них змушені витрачати на продукти харчування більшу частину своїх доходів. Індикатор 6. Продовольча незалежність за окремим продуктом вказує на те, що задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності переважно забезпечується за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

The article quantifies and analyzes the level of food security in Ukraine with the help of a system of indicators and their limit (threshold) values. Indicators are the most important guidelines for food security, which are especially important for conducting a common economic policy and evaluating its results. Unlike one-dimensional indicators, the indicators have a vector character, which allows them to be used to determine the limits of sustainable functioning and development of the agrarian sector.

Dynamic changes of basic indicators of volumes and structure of consumption of basic food products, indicators of food availability are investigated. Indicator 1. Daily energy value of human diet. The main objective of achieving food security is to ensure that people consume food in volumes that are in line with rational standards for the consumption of food. Accordingly, the level of food

consumption in comparison with rational standards is the most important indicator of food security in the region. Indicator 2. Sufficiency of consumption of a separate product. At the end of the 1990s, the level of food security in Ukraine has fallen to a critically endangered level. The level of food consumption in the half volume from scientifically based rational norms, to which Ukraine approached in 1988–1989, is considered to be critically dangerous. The analysis of the level of consumption of food products is complicated by a number of circumstances. Indicator 3. Density of highways. In Ukraine, in 2017, 100 square meters. km of the area accounted for 28 km of highways, which is one of the lowest rates among European countries. Indicator 4. Economic accessibility of food products. Despite a certain improvement in the economic availability of food for Ukrainians, the share of food costs is 4–5 times higher than in European countries. Indicator 5. Differentiation of the cost of food by social groups is characterized by a low level of economic availability of food for a certain part of the population of Ukraine. Many of them are forced to spend most of their income on food. Indicator 6. The food independence of a particular product indicates that satisfaction of the needs of the population in the foodstuffs, within the limits of its purchasing power, is mainly provided at the expense of domestic production. According to the analyzed indicators, conclusions were drawn about their non-compliance.

Ключові слова: продовольча безпека, індикатори продовольчої безпеки, критерії продовольчої безпеки, стан продовольчої безпеки.

Key words: food security, indicators of food security, criteria of food security, state of food security.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Зміст поняття продовольчої безпеки має розкриватися в системі критеріїв і показників, які дають всебічну характеристику її поточного стану, динаміки і тенденцій змін. При цьому особливо важливим є наявність формалізованих індикаторів і критеріїв, за допомогою яких можна як якісно, так і кількісно оцінити рівень продовольчої безпеки держави. Індикатори — найважливіші орієнтири продовольчої безпеки, особливо важливі для проведення загальної економічної політики й оцінки її результатів. На відміну від одновимірних показників індикатори мають векторний характер, що дозволяє використовувати їх в цілях визначення меж стійкого функціонування та розвитку аграрного сектору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження та розробку методики кількісної оцінки рівня продовольчої безпеки зробили українські вчені Бабич М.М., Олійник М.М., Пасхавер В. Щербина С.В. та багато інших. Проте питання кількісної оцінки рівня продовольчої безпеки залишається дискусійним і потребує постійного моніторингу та аналізу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка рівня продовольчої безпеки України, дослідження динамічних змін основних показників обсягів та структури споживання базових продуктів харчування, індикаторів доступності продовольства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Що стосується оцінки рівня продовольчої безпеки України, то її здійснимо на основі індикаторів, якими оперує Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО), а також відповідно до Методики, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України "Деякі питання продовольчої безпеки" від 05.12.2007 № 1379.

Згідно з Методикою визначення основних індикаторів продовольчої безпеки визначено наступні індикатори та критерії показників продовольчої безпеки:

1) добову енергетичну цінність раціону людини, що визначається як сума добутків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживаються людиною протягом доби, та їх енергетичної цінності. Граничний критерій встановлений у 2500 ккал на добу, при цьому 55% добового раціону повинно забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження;

2) забезпечення раціону людини основними видами продуктів, що визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою;

3) достатність запасів зерна у державних ресурсах, що визначається як співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 17% рівень, що відповідає 60 дням споживання;

Таблиця 1. Споживання основних продуктів харчування населенням України (на одну особу за рік; кілограмів)

Показник	Вид продуктів харчування									
	М'ясо і м'ясопродукти	Молоко і молоко-продукти	Яйця, шт.	Риба і рибо-продукти	Цукор	Олія	Картопля	Овочі та баштанні	Плоди, ягоди	Хліб і хлібні вироби
Рациональні норми харчування	80	380	290	20	38	13	124	161	90	101
Мінімальні норми харчування	52	341	231	12	32	8	96	105	68	94
1990 р.	68	373	272	17,5	50	11,6	131	102	47	141
1995 р.	39	244	171	3,6	32	8,2	124	97	33	128
2000 р.	32,8	199,1	166	8,4	36,8	9,4	135,4	101	29,3	124,9
2005 р.	39,1	225,6	238	14,4	38,1	13,5	135,6	120	37,1	123,5
2010 р.	52,0	206,4	290	14,5	37,1	14,8	128,9	143	48,0	111,3
2015 р.	51	210	280	8,6	36	12,3	138	161	51	103
2016 р.	51	210	280	8,6	36	12,3	138	161	51	101
2017 р.	51,7	200	273	10,8	30,4	11,7	143,4	159	52,8	100,8
2017 р. у % до: 1990 р.	76,1	53,6	73,2	61,7	60,1	100,1	109,5	121,4	112,3	71,5
Мінімальних норм	99,4	58,7	118,2	90,0	95,0	146,3	149,4	151,4	77,6	107,2
Рациональних норм	71,4	52,6	94,1	54,0	80,0	90,0	115,6	98,8	58,7	99,8

4) економічну доступність продуктів, що визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 60% рівень;

5) диференціацію вартості харчування за соціальними групами, що відстежується в динаміці та розраховується як співвідношення між вартістю харчування 20% домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20% домогосподарств з найменшими доходами;

6) ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, що відстежується в динаміці та визначається у натуральному виразі як добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення;

7) продовольчу незалежність за окремим продуктом, що визначається як співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку. Граничним критерієм для зазначеного показника вважається його 30% рівень.

Індикатор 1. Добова енергетична цінність раціону людини. За калорійністю харчування Україна за роки кризи перейшла від рівня розвинених країн до нижньої межі продовольчої безпеки (2600 ккал), а за споживанням протеїнів тваринного походження опинилася нижче цієї межі. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, "межа енергетичної насиченості раціону харчування, нижче якої починається голодування з незворотними фізіологічними змінами, дорівнює 1500 ккал на добу" [2].

У 2017 році, як і у три попередні, відбулося скорочення середньодобової поживності раціону українця. За даними статистики, у минулому році в середньому українці споживали 2707 ккал на добу, або на 35 ккал менше, ніж роком раніше. При цьому калорійність раціону все ще на 8% перевищує гранично допустимий рівень для цього індикатора — 2500 ккал.

Слід зазначити, що 29% середньодобового раціону забезпечувалося за рахунок споживання продукції тваринництва. Порівняно із країнами ЄС, середньодо-

бова калорійність раціону в Україні є досить низькою. Так, у середньому по ЄС-28 калорійність становить 3400 ккал, що на чверть більше, ніж в Україні. При цьому частка в раціоні продуктів тваринного походження в ЄС знаходиться на такому ж рівні, як в Україні, тобто складає 29%.

Калорійність середньодобового раціону харчування все ще залишається значущим показником забезпечення продовольчої безпеки як в Україні, так і в інших країнах світу. Разом з тим, у багатьох країнах існують групи населення, які мають необхідний достаток для забезпечення власного збалансованого харчування.

Основною метою досягнення продовольчої безпеки є забезпечення споживання населенням продуктів харчування в обсягах, відповідних раціональним нормам споживання харчових продуктів. Відповідно, рівень споживання продуктів харчування в порівнянні з раціональними нормами є найважливішим показником забезпечення продовольчої безпеки в регіоні.

Індикатор 2. Достатність споживання окремого продукту (табл. 1, табл. 2). На окрему увагу заслуговує такий показник продовольчої безпеки в сфері споживання, як споживання харчових продуктів на душу населення. Цей показник багатий в чому є інтегральним, характеризуючи одночасно різні аспекти продовольчої безпеки: наявність продовольства на внутрішньому ринку, його економічну та фізичну доступність, про що мова піде в третьому розділі. Стійкий високий рівень споживання продуктів харчування за інших рівних умов дає підстави зробити висновки про стабільність продовольчого забезпечення, а аналізуючи структуру споживання харчових продуктів, можна характеризувати повноцінність харчування.

Майже весь період незалежності Україна постала перед проблемою недостатності харчування. Значна частина населення не має змоги купувати необхідну кількість продуктів харчування для забезпечення активного і здорового життя, а деякі можуть споживати лише дешеві продукти, не отримуючи необхідну кількість калорій. Як зазначає Пасхавер В., "...до середини 90-х років

Таблиця 2. Індикатора достатності споживання продуктів харчування (на одну особу за рік; кілограмів)

Вид продукту харчування	2005 р.	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	1,22	1,10	1,07	1,07	10,2	1,00	1,00
М'ясо і м'ясопродукти	0,49	0,65	0,70	0,67	0,64	0,64	0,65
Молоко і молокопродукти	0,59	0,54	0,58	0,58	0,55	0,55	0,53
Риба і рибопродукти	0,72	0,73	0,73	0,55	0,43	0,48	0,54
Яйця (шт.)	0,82	1,00	1,07	1,06	0,67	0,92	0,94
Овочі та баштанні	0,78	0,89	1,01	1,01	1,00	1,02	0,99
Плоди, ягоди та виноград	0,53	0,41	0,63	0,58	0,57	0,55	0,59
Картопля	1,09	1,04	1,09	1,13	1,11	1,03	1,16
Цукор	1,00	0,97	0,98	0,95	0,94	0,88	0,80
Олія рослинна всіх видів	1,03	1,13	1,02	1,01	0,95	0,90	0,90

Джерело: розраховано за даними офіційного сайту Державної служби статистики України.

Таблиця 3. Індекс заробітної плати

Регіон	Індекс заробітної плати (до попереднього року)				
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Україна	1,149	1,079	1,065	1,205	1,235
Столичний	1,152	1,074	1,062	1,198	1,234
Північно-Східний	1,147	1,069	1,061	1,188	1,208
Донецький	1,134	1,077	1,020	1,162	1,264
Придніпровський	1,123	1,068	1,092	1,211	1,185
Центральний	1,156	1,072	1,062	1,182	1,222
Подільський	1,170	1,086	1,074	1,188	1,221
Карпатський	1,151	1,072	1,062	1,208	1,253
Північно-Західний	1,168	1,103	1,061	1,192	1,225
Причорноморський	1,147	1,087	1,067	1,210	1,248

Україна втратила половину докризового рівня споживання м'ясопродуктів і відтоді цей показник не вдається підвищити. Інша проблема — вітамінна насиченість харчування, за душевим споживанням фруктів і ягід Україна відстає від розвинутих країн у 4 рази [3].

Наприкінці 90-х років, як свідчать дані таблиці 2, рівень продовольчої безпеки України знизився до критично небезпечної межі. Критично небезпечним вважається рівень споживання продовольства у половинному обсягу від науково обґрунтованих раціональних нормативів, до яких Україна наблизилась у 1988—1989 рр. Насамперед це стосується м'яса і риби, а також яєць, молочних продуктів, плодово-ягідної продукції та винограду. Такий стан є результатом різкого падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та основних видів продуктів харчування.

Середньодушкове споживання олії, яєць, картоплі та овочей та баштанних протягом досліджуваного періоду стійко перевищує мінімальну межу норми споживання. Майже відповідає мінімальній нормі споживання м'яса і м'ясопродуктів, риби і рибопродуктів, цукру, хліба та хлібопродуктів, відстає від нижньої межі норми на всьому розглянутому проміжку часу споживання молока і молокопродуктів.

У 2017 році середньодушкове споживання продуктів харчування покращилося по 5 із 10 основних продовольчих груп, а саме споживання м'яса зросло на 0,3 кг, риби — на 1,2 кг, фруктів — на 3,1 кг, картоплі — 3,6 кг, яєць — на 6 штук.

Досить помітний "провал" у середньодушовому споживанні у минулому році відбувся по молочній групі. Споживання молока і молокопродуктів скоротилося на 9,5 кг і склало 200 кг на особу на рік, що є одним із найнижчих показників за останні 20 років та забезпечує лише 53% від раціональної норми. Низькі показники

покриття раціональної норми спостерігаються і по інших, найбільш вартісних для споживача групах продовольства: риби та рибопродуктах — 54%, фруктах — 59%, м'ясу та м'ясопродуктах — 65%.

Як і попередні роки, по найбільш економічно доступних продовольчих групах, споживання знаходилося у межах, або вище визначених раціональних норм, до таких видів продуктів: хлібопродуктах, картоплі, овочах, яйцях та олії.

У 2017 р. (як майже і за всіма досліджуваними роками) середньодушкове споживання лише по двох найменш вартісних групах (хліб та хлібопродукти картопля) досягло, або перевищило рекомендований рівень. По інших групах коефіцієнт достатності споживання був меншим одиниці. Особливо суттєве відставання відмічається по продукції тваринного походження та плодово-ягідній продукції. Так, рекомендований рівень по м'ясу забезпечено на 65%, молоко — на 53%, риби — на 54%, плодах та ягодах — на 59%.

Як показало проведене дослідження, аналіз рівня споживання продуктів харчування ускладнюється рядом обставин. Одним з такого роду обставин є те, що в країні інституційно не закріплені норми споживання населенням харчових продуктів, відповідно до яких необхідно оцінювати рівень споживання.

Індикатор 3. Щільність автомобільних доріг. Індикатор щільності автомобільних доріг використовується ФАО для оцінки фізичної доступності продовольства для населення. Чим вища концентрація доріг на одиницю площі, тим легше забезпечити доставку продовольства у будь-який куточок країни. В Україні у 2017 році на 100 кв. км площі припадало 28 км автодоріг, що є одним із найнижчих показників серед європейських країн.

Таблиця 4. Залежність внутрішнього ринку України від імпорту продуктів харчування

Вид продукту харчування	Імпорт продуктів, тис. т			Ємність внутрішнього ринку, тис. т			Індикатор імпортозалежності, %		
	2005 р.	2010 р.	2017 р.	2005 р.	2010 р.	2017 р.	2005 р.	2010 р.	2017 р.
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	226	175	209	5817	5106	5556	3,9	3,4	3,7
М'ясо і м'ясопродукти	325	378	233	1844	2384	2195	17,6	15,9	10,6
Молоко і молокопродукти	112	273	132	10625	9470	8496	1,1	2,9	1,6
Риба і рибопродукти	471	407	338	680	667	645	69,3	61,0	73,5
Яйця (шт.)	5	7	7	647	767	670	0,8	0,9	0,8
Овочі та баштанні	100	311	129	5663	6581	678	1,8	4,7	1,9
Плоди, ягоди та виноград	860	1130	819	1750	2203	2242	49,1	51,3	36,5
Картопля	5	30	40	6386	5914	6091	0,1	0,5	0,3
Цукор	177	90	7	1795	1704	1290	9,9	5,3	0,5
Олія рослинна всіх видів	264	319	239	635	680	496	41,6	46,9	48,2

Індикатор 4. Економічна доступність продуктів харчування. Фізична доступність продовольства визначається співвідношенням кількості продовольства на внутрішньому ринку і необхідних обсягів відповідних видів продуктів харчування з урахуванням поставок спецспоживачів. Під економічною доступністю продовольства розуміється можливість для різних груп споживачів купувати продовольчі товари в нормативному розмірі на ринку, а також отримувати їх по неринковим каналах (наприклад, з особистих підсобних господарств).

Забезпечення економічної доступності продовольства передбачається досягати шляхом впливу на рівноважний рівень цін продуктів харчування і на доходи населення. Цільовий індикатор — частка витрат на продовольство від загальних витрат населення, яка не повинна перевищувати 60 відсотків, а в перспективі 30—35 відсотків. При цьому в країні повинні бути створені умови, що гарантують можливість для всіх соціальних груп населення споживати продовольство відповідно до медичних норм.

У 2017 році середньомісячні загальні сукупні споживчі витрати одного домогосподарства [4] складали 6634,12 гривні на місяць. При цьому щомісяця домогосподарством на харчування спрямовувалося в середньому 3423,71 [4] гривні. Тобто, основною статтею споживчих витрат домогосподарства були витрати на харчування, частка яких у становила 51,6% при 60-ти відсотковому граничному критерії. Порівняно з попереднім роком даний показник зменшився на 1,9 відсоткових пункти. Проте, незважаючи на певне покращення економічної доступності продуктів харчування для українців, частка витрат на придбання харчування у 4—5 разів перевищує аналогічні показники європейських країн.

На відміну від України у ЄС-28 витрати на продукти харчування не перевищують 12% всіх споживчих витрат, а основною затратною статтею у домогосподарствах країн Євросоюзу є витрати на житло та енергоносії, на які припадає майже чверть таких витрат.

Згідно зі статистичними даними відмічено, що стоюється структури споживчих продовольчих витрат, то порівняно з попереднім роком значних змін тут не спостерігалось, перше місце посідають витрати на: м'ясо і м'ясопродукти — 24% (827 грн на домогосподарство

на місяць), хліб і хлібопродукти — 15% (511 грн), молоко і молочні продукти — 14% (494 гривні) [4].

У регіональному розрізі найменша частка на продукти харчування від сукупних споживчих витрат — 45,4% — зафіксована у домогосподарствах Запорізької області. Натомість домогосподарства Рівненської області на продовольство витрачали 58,6% від своїх споживчих сукупних витрат. Загалом у 13 областях частка витрат на продукти харчування перевищувала середній показник по Україні.

На думку Бабич М.М., "для того, щоб реально вирішити проблему продовольчого забезпечення в Україні, необхідна нова модель економічного розвитку, в якій пріоритетом має стати стимулювання зростання при справедливому розподілі доходів з тим, щоб можна було розширити внутрішній ринок країни, при одночасному створенні додаткових робочих місць, забезпеченні підвищення заробітної плати і, зокрема, відновлення купівельної спроможності мінімальної заробітної плати, яка сьогодні використовується в якості орієнтовного показника рівня доходу найбідніших верств населення" [1].

Індикатор 5. Диференціація вартості харчування за соціальними групами. Доходи населення є індикатором економічної доступності продовольства. За даними Державної служби статистики, "реальні доходи українців у 2017 році у зіставленні з попереднім роком збільшились на 9,0 %, а у 2016 році у зіставленні з попереднім 2015 роком спостерігалось зменшення доходів на 22,0 %, номінальні доходи населення минулого року зросли на 15%, а наявний дохід, який може бути використаний населенням на придбання товарів та послуг, збільшився на 15,6 %. У розрахунку на одну людину наявний дохід у 2017 році становив 49,1 тис. грн, що на 5,1 тис. грн більше, ніж у 2016 році, домінуючою складовою доходів громадян України є заробітна плата і соціальна допомога. У структурі доходів українців заробітна плата у 2017 році становила 41,8 %, тоді як у 2016 році її частка становила близько 39,0 %, соціальні виплати у 2017 році становили 35,9 % доходів громадян проти 37,8 % у 2017 році" [4]. Зазначимо, що хоча рівень заробітної плати за досліджуваний період зріс, на благополуччя населення це не відобразилося враховуючи темп інфляційних процесів (табл. 3).

Якщо аналізувати витрати населення на харчування, то у 2017 році 20% домогосподарств з найбільшими доходами (вищий квінтіль) в середньому витрачали на харчування 4464 гривні на місяць, а 20% домогосподарств з найменшими доходами (нижчий квінтіль) — 2762 гривні. Виходячи з цього, коефіцієнт диференціації вартості харчування за соціальними групами становив 1,62 проти 1,59 у 2016 році, найбільша диференціація у споживанні у межах вищого та нижчого квінтилів не один рік поспіль спостерігається по продукції тваринного походження (м'ясо, риба молоко), а також фруктово-ягідній групі (у 1,7 — 2,0 рази). Домогосподарства, які за рівнем середньодушових еквівалентних доходів належать до першого квінтиля практично перебувають на межі продовольчої небезпеки, оскільки частка їх споживчих витрати на продовольство наближається до порогового критерія [4].

Отже, можна зробити висновок про низький рівень економічної доступності продовольства для певної частини населення України. Багато з них змушені витратити на продукти харчування більшу частину своїх доходів. Тенденція до зростання частки витрат на харчування в загальній витраті на кінцеве споживання продовжується. А свідчить про погіршення економічної доступності продуктів харчування для населення і про загальний погіршенні рівня життя в країні.

Індикатор 6. Продовольча незалежність за окремим продуктом (табл. 4). Задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності переважно забезпечується за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Водночас по трьох групах продовольства частка імпорту традиційно перевищує встановлений 30-ти відсотковий граничний критерій для цього індикатора. Найвищий рівень імпортозалежності — майже 73% — відмічався по групі "риба і рибопродукти", оскільки 90% імпортованих поставок припадає на види риб, які видобуваються виключно у водах морських економічних зон інших держав, що пов'язано з особливостями їх біологічного циклу.

Перевищення граничного критерію по групі "олії рослинні", обумовлено імпортом тропічних олій (пальмова та кокосова олії займають понад 90% імпорту), які користуються активним попитом у вітчизняних виробників харчової промисловості. Імпортозалежність по групі "плоди та ягоди" пов'язана із ввезенням значних обсягів екзотичних плодів, культивування яких не виступає для України (банани, цитрусові, ківі тощо).

ВИСНОВКИ

Індикатори — це економічні показники, що відображають доступні спостереженню та вимірюванню характеристики досліджуваного об'єкта. Вони показують основні напрями розвитку економічних процесів. Індикатор — ключовий економічний показник продовольчої безпеки. Індикатор відображає характеристики продовольчої безпеки з точки зору поточного стану, зміни, динаміки. Індикатор продовольчої безпеки виступає як орієнтовний економічний показник, вимірювач, що дозволяє з певним ступенем точності передбачити, в якому напрямку слід очікувати розвиток економічних процесів. Можна виділити макро- та мікроекономічні індикатори продовольчої безпеки.

У 2017 році, як і у три попередні, відбулося скорочення середньодобової поживності раціону українця. В 2017 році середньодушове споживання продуктів харчування покращилося по 5 із 10 основних продовольчих груп, а саме споживання м'яса зросло на 0,3 кг, риби — на 1,2 кг, фруктів — на 3,1 кг, картоплі — 3,6 кг, яєць — на 6 штук. По найбільш економічно доступних продовольчих групах, споживання знаходилося у межах, або вище визначених раціональних норм, до таких видів продуктів: хлібопродуктах, картоплі, овочах, яйцях та олії. В 2017 р. середньодушове споживання лише по двох найменш вартісних групах (хліб та хлібопродукти картопля) досягло, або перевищило рекомендований рівень. По інших групах коефіцієнт достатності споживання був меншим одиниці. Основною статтею споживчих витрат домогосподарства були витрати на харчування, частка яких у становила 51,6% при 60-ти відсотковому граничному критерії. На відміну від України у ЄС-28 витрати на продукти харчування не перевищують 12% всіх споживчих витрат. Зазначимо, що хоча рівень заробітної плати за досліджуваний період зріс, на благополуччя населення це не відобразилося враховуючи темп інфляційних процесів. Задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності переважно забезпечується за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Література:

1. Бабич М.М. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки в Україні // Агросвіт. — 2017. — № 3. — С. 32—39.
2. Олійник М.М. Методологічні аспекти прогнозування регіональної потреби продукції // Економіка АПК. — 1998. — № 4. — С. 21 — 25.
3. Пасхавер В. Продовольчі аспекти подолання бідності // Економіка України. — 2004. — № 10. — С. 71—77.
4. Продовольча безпека в Україні у 2017 році. Огляд основних індикаторів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: / <http://edclub.com.ua/analitika/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2017-roci-oglyad-osnovnyh-indikatoriv>
5. Щербина С.В. Методологічні аспекти аналізу індикаторів продовольчої безпеки України // Статистика України. — 2014. — № 3. — С. 61—68.

References:

1. Babich, M. M. (2017), "Problems of food security in Ukraine", *AgroSvit*, vol. 3, pp. 32—39.
 2. Oliynyk, M.M. (1998), "Methodological aspects of forecasting of regional needs of products", *Economy of agroindustrial complex*, vol. 4, pp. 21—25.
 3. Paskhaver, V. (2004), "Food Aspects of Poverty Reduction", *Economy of Ukraine*, vol. 10, pp. 71—77.
 4. Food security in Ukraine in 2017. Overview of the main indicators. Available at: <http://edclub.com.ua/analitika/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2017-roci-oglyad-osnovnyh-indikatoriv>
 5. Scherbyna, S. V. (2014), "Methodological aspects of the analysis of food safety indicators of Ukraine", *Statistics of Ukraine*, vol. 3, pp. 61—68.
- Стаття надійшла до редакції 17.01.2019 р.*